

Lausunto

11.6.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kirjaamo
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@minedu.fi

Luonnos hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymältä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Oppivelvollisuusiän laajentaminen ja maksuttomuus

Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuden laajentamista koskemaan perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta siihen asti, kun henkilö täyttää 18 vuotta. Oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta. Opetuksen ohella on myös välttämättömien opetusvälineiden, kuten oppikirjojen oltava ilmaisia. Oppivelvollisuuden laajentaminen 18-vuotiaaksi asti tuo automaattisesti opiskelijalle oikeuden perustuslain mukaiseen maksuttomaan opetukseen. Esityksen mukaan oppivelvolliset olisivat tietyin edellytyksin oikeutettuja myös majoitus- ja matkakorvauksiin. Koulutuksen järjestäjä päättäisi ja maksaisi majoitus- ja matkakorvauksen hakemuksesta opiskelijalle aiheutuneista kustannuksista.

- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä pitää lakiluonnoksessa esitettyä oppivelvollisuuden pidentämistä 18-vuotiaaksi ja maksutonta opetusta kannatettavana uudistuksena, joka lisää koulutuksen tasa-arvoa.
- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä kuitenkin korostaa, että oppivelvollisuuden pidentämisestä aiheutuvat kustannukset tulee täysimääräisesti korvata koulutuksen järjestäjille aiheutumisperiaatteen mukaisesti.
- Oppivelvollisuuslain vaikutusten arvioinnin mukaan suurin osa uusista opiskelijoista sijoittuu ammatilliseen koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät kantavat päävastuun oppivelvollisuuden haasteista, kun opiskelijoiksi hakeutuu oppivelvollisia, joilla on heikot perustaidot, puutteita opiskelunvalmiuksissa sekä erilaisia terveydellisiä ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Koulutuksen järjestäjillä ei ole riittäviä resursseja näiden opiskelijoiden tarvitsemien palveluiden järjestämiseen. Siksi kustannusarviossa on huomioitava tarvittavat lisäpanostukset yksilölliseen tukeen ja ohjaukseen, opinto- ja uraohjaukseen, erityiseen tukeen, työpajatoimintaan ja kuntouttavaan toimintaan sekä opiskelijahyvinvoinnin ja -huollon järjestämiseen.
- Myös perusopetuksen rakenteita täytyy uudistaa, jotta oppivelvollisuuden tavoitteet voivat toteutua. Jokaisella toiselle asteelle hakeutuvalla on oltava riittävä perusosaaminen ja opiskelunvalmiudet. Ammatillinen koulutus ei voi paikata perusopetuksen puutteita.

Maksuton toinen aste

Oppivelvollisuutta laajennettaessa toteutetaan maksuton toisen asteen koulutus kaikille oppivelvollisina toisen asteen koulutuksen aloittaneille. Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun asti, jona opiskelija täyttää 20 vuotta. Ehdotettujen muutosten myötä maksuttomia olisivat osaamisen hankkimiseksi tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet. Opetus ja päivittäinen ruokailu ovat jo nykyisin maksuttomia toisen asteen koulutuksessa.

Esityksessä säädettäisiin myös koulumatkojen maksuttomuudesta. Koulumatkojen maksuttomuus toteutettaisiin nykyisen koulumatkatukijärjestelmän puitteissa muuttamalla koulumatkatukilakia. Koulutuksen järjestäjille ei myöskään säädettäisi vastuuta koulumatkojen järjestämisestä. Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että koulutuksen järjestäjä maksaisi majoituskorvausta oppivelvolliselle, kun kodin ja lähimmän oppilaitoksen välinen matka on yli 100 km, eikä hän voi asua maksuttomassa asuntolassa.

- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä korostaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen rahoitustarve on arvioitava laajasti ja rahoituksen riittävyys varmistettava, ennen kuin uusia tehtäviä säädetään koulutuksen järjestäjille. Esimerkiksi Suomen Kuntaliitto ja Ammattiosaamisen kehittämissyhteistyö AMKE ovat arvioineet omissa lausunnoissaan, että opetus- ja kulttuuriministeriön laskelma ei pidä kaikkia oppivelvollisuudesta syntyviä kustannuksia sisällään. Koulutuksen järjestäjien kustannukset ja henkilöstötarve kasvavat merkittävästi nykyisestä esimerkiksi tietokoneiden, ohjelmistojen ja muiden opintoihin liittyvien koneiden ja laitteiden hallinnoinnista, hankinnasta, ylläpidosta, käyttäjätuesta, huolloista sekä vakuutuksista johtuen. Oppivelvollisuuden pidentämisestä ja koulutuksen maksuttomuudesta aiheutuvat kustannukset tulee täysimääräisesti korvata koulutuksen järjestäjille aiheutumisperiaatteen mukaisesti
- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän arvioin mukaan vaikutusten arvioinnissa ei ole huomioitu koulutuksen järjestäjille majoitus- ja matkakorvausten maksatukseen liittyvien prosessien luomiseen liittyvää työtä ja maksatuksesta aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Oppivelvollisen kannalta asiakaslähtöisempi toimintamalli olisi keskittää kaikki opintososiaaliset etuudet Kelaan, jolla on toimivat hakuprosessit ja tarvittava osaaminen.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös uusi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen tutkintotavoitteisen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena olisi antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen sekä selkeyttää opiskelijan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia. Uusi valmentavan koulutuksen koulutuskokonaisuus olisi tarkoitettu sekä oppivelvollisille että muille valmiuksia tarvitseville henkilöille. Koulutuksen järjestäjille tulisi "saattaen vaihtaen"-periaatteella oppivelvollisten ohjaus- ja valvontavastuu. Asuinkunnalle tulee viimekätinen vastuu ohjata ja osoittaa oppivelvolliselle koulutuspaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa (TELMA) koulutuksessa.

- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä pitää säädettäväksi ehdotettua uutta lakia tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta hyvänä uudistuksena.
- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän arvion mukaan se parantaa perusopetuksen päättävien oppilaiden ja päättäneiden opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto yksilöllisten opintopolkujen avulla. Lähtökohtaisesti perusopetuksessa tulisi varmistaa jokaiselle toiselle asteelle hakeutuvalla riittävä perusosaaminen sekä opiskelunvalmiudet.
- Lakiluonnoksessa esitetään myös kansanopistoja oppivelvollisuuden suorituspaikaksi. Oppivelvollisuuskoulutuksen järjestämisen hajautuminen ja jakautuminen usealle toimijalle tietyillä seuduilla voi aiheuttaa haasteita oppivelvollisuuteen kohdistetun rahoituksen tehokkaan käytön, koulutuksen laadun varmistamisen sekä hakeutumisen monimutkaisuuden osalta.
- Lakiluonnoksessa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta ehdotetaan, että opiskelijalla olisi oikeus saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 29 tuntia viikkoa kohti (17§). Valmentavan koulutuksen lähtökohtana tulisi olla jokaisen opiskelijan yksilöllinen tavoite. Näin tarkka viikkotuntimäärän määrittely on vastoin henkilökohtaistamisen periaatteita, eikä tue eri ikäisten ja eri tilanteissa olevien yksilöllisiä polkuja. Esitys on tehty oppivelvollisten lähtökohdista.
- Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä pitää tärkeänä, että ohjaus- ja valvontavastuuta tarkennetaan asuinkunnan ja koulutuksen järjestäjän työnjaon osalta. Lisäksi on erittäin tärkeää, että ohjaus- ja valvontavastuussa kulloinkin oleva taho saa helposti ja luotettavasti valtakunnallisesta tietovarannosta tarvitsemansa ajantasaisen tiedon oppivelvollisen hakeutumisen, opiskelupaikan ja opintojen tilanteesta sekä tämän oppivelvollisuutta ja maksuttomuutta koskevat tiedot. Siksi myös lakiin valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä ehdotettujen muutosten tulisi astua voimaan samanaikaisesti oppivelvollisuuslain kanssa. Lakiin tulisi lisätä tiedonsiirtovelvollisuus perusasteelta siirtyvien/hakeutuvien oppivelvollisten osalta koulutuksen järjestäjälle.

Kotkassa 11.6.2020

KOTKAN-HAMINAN SEUDUN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ

Sami Tikkanen
kuntayhtymän johtaja, rehtori